

Respons

Jemen: Den jemenittiske minoriteten al-akhdam

Problemstilling/spørsmål:

- Hvem er akhdam og hvilke formelle rettigheter har minoriteten i det jemenittiske samfunnet?
- Hva er de gjeldende sosiale og økonomiske forhold for akhdam?
- Situasjonen for akhdam kvinner
- Samfunnsmessige hjelpetiltak

Hvem er akhdam?

*Al-akhdam*¹ er en arabisktalende muslimsk minoritet med afrikanske røtter. Ytre sett skiller de seg ut fra sine arabiske medborgere med sin mørke hud og afrikanske trekk. Akhdam blir ikke ansett for å være arabere av andre jemenitter, og i motsetning til den øvrig befolkningen har de ikke noen stammetilhørighet (Al-Showthabi 2008; IRIN 2006; IRIN 2005).

Selv foretrekker akhdam å bli kalt *al-muhammashin* - de marginaliserte (Ansah 2010; Worth 2008).

Det skal bo minst én million akhdam i Jemen (Spiegel 2010; Worth 2008). Andre kilder anslår mellom 500 000 og én million. Ca. 100 000 lever i slumområder kalt *mahwas* i utkanten av hovedstaden Sana'a. Resten bor i *mahwas* i og utenfor byer som Aden, Taiz, Lahj, Abyan, Hodeidah og Mukalla (Ansah 2010; IRIN 2006; IRIN 2005). Ifølge journalisten Abdul Rahim Al-Showthabi (2008) finnes det ingen offisiell oversikt over antall akhdam, men de regnes for å være Jemens største og fattigste minoritet.

Akhdams opprinnelse i Jemen er uklar. Den mest utbredte folkelige oppfatningen er at de er etterkommere av etiopiske invasjonstyrker som okkuperte Jemen i en kort periode for ca. 1500 år siden (Ansah 2010; IRIN 2006). I en artikkel (IRIN 2005) uttalte en professor ved Sana'a universitet at etter at de fleste etiopiske soldatene var fordrevet fra Jemen, ble de som ble igjen gjort til slaver av den øvrige befolkningen. Deres etterkommere er akhdam, og har i all etertid blitt sett ned på og tvunget til å utføre lavstatusarbeid.

¹ *Akhdam*, entall; *khadim*; tjener på arabisk.

Formelle rettigheter

Formelt sett er akhdam borgere på lik linje med andre jemenitter. Jemenittiske myndigheter har hevdet at minoriteten ikke utsettes for offisiell diskriminering, og at skoler, sykehus, universiteter og andre offentlige tjenester er tilgjengelig for alle jemenitter (IRIN 2005). Women National Committee (møte med Landinfo i Sana'a, februar 2010) hevdet at akhdam kan få utstedt fødselsattester, ID-kort og pass som andre borgere.²

Jemen har imidlertid ingen lovgivning som beskytter mot etnisk diskriminering eller som sikrer alle borgere lik tilgang til bolig, arbeid, helse og utdanning (UN Human Rights Council 2009). Det amerikanske utenriksdepartementet skrev i sin menneskerettsrapport for 2010 at akhdam ikke deltar i politiske prosesser på grunn av de vanskelige sosioøkonomiske forhold og diskrimineringen de lever under (US Departement of State 2011).

Sosiale og økonomiske forhold

I praksis er akhdam en marginalisert og diskriminert minoritet som lever isolert fra den øvrige befolkningen, helt på bunnen av den sosiale samfunnsstigen. De aller fleste er analfabeter, har ikke ID-dokumenter og vet ikke hvor gamle de er. De som har arbeid jobber fra dag til dag som gatefeiere, søppeltømmere, bærere, skopussere eller samlere av skrapmetall. Svært mange overlever ved hjelp av tigging. De har ikke adgang til det vanlige arbeidsmarkedet, verken offentlig eller privat sektor. Levevilkårene er under gjennomsnittet i det ellers så fattige og underutviklede jemenittiske samfunnet. De bor for seg selv i egne slumområder hvor boforholdene er elendige og hvor vann- og strømforsyning og kloakksystem enten ikke finnes, eller er svært dårlig utbygd. Helsetjenester finnes i liten grad, mange barn lider av feilernæring og de aller færreste får skolegang (Spiegel 2010; Ansah 2010; Al-Showthabi 2008; Worth 2008; IRIN 2008; IRIN 2006).

Det er flere teorier om hvorfor akhdam fortsatt lever så isolert og har bevart sin plass på bunnen av den sosiale samfunnsstigen. For eksempel peker Hassan Ansah (2010) i sin artikkel på at selv om slaveriet ble avskaffet i Jemen etter revolusjonen i 1962, er det arvelige sosiale hierarkiet som før delte befolkningen inn i sosiale klasser av sjeiker, dommere, slaktere, håndverkere og tjenere, fortsatt et iboende trekk ved det jemenittiske samfunnet. Politiske endringer og formell avskaffelse av det gamle hierarkiet har ikke endret akhdams status. Også Judith Spiegel (2010) bemerker at akhdam ikke har vært i stand til å bedre sin posisjon til tross for avskaffelse av slaveriet i 1962. Hun mener at muligens kan 1500 års underkastelse forklare den dypt forankrede mangel på selvtillit og høye grad av uvitenhet som preger akhdam som gruppe.

Women National Committee hevdet overfor Landinfo at problemet først og fremst er psykologisk (møte i Sana'a, februar 2010). I dagens Jemen har akhdam de samme rettigheter som andre borgere, men sosial ekskludering og marginalisering har gått i arv og blitt en del av deres kollektive selvoppfatning og mentalitet. Det er derfor en utbredt oppfatning blant akhdam at det er nytteløst å forsøke å forbedre sosial posisjon og levevilkår ("it's in their mind, they think it should be that way").

² Se Landinfo (2010), 2. november). *Jemen: Reise- og ID-dokumenter*. Oslo: Landinfo. Tilgjengelig fra http://www.landinfo.no/asset/1466/1/1466_1.pdf [lastet ned 20. juli 2011]

Samfunnsmessige holdninger til akhdam

Jemenitter flest har et svært fordomsfullt syn på akhdam, og ser på dem som urene, og som religiøst og moralsk underlegne. Den dominerende oppfatningen synes å være at akhdam menn er skruppelløse, late og ute av stand til å ha en anstendig jobb. Kvinner anses for å være promiskuøse og uten ære, og det er gjengs oppfatning at de lever av prostitusjon og tiggning. Akhdam har derfor ingen sosial kontakt med den øvrige befolkningen, de fleste vil verken bo sammen med, sitte ved siden av eller spise sammen med en akhdam.

Som følge av sin status har akhdam heller ikke lov til å gifte seg med andre enn sine egne (GTZ, møte i Sana'a, februar 2010; HRITC, møte i Sana'a, februar 2010; Ansah 2010; Al-Showthabi 2008; Worth 2008).

Mange jemenitter mener dessuten at den ekstreme fattigdommen er noe akhdam selv har valgt. Det er en utbredt oppfatning at akhdam ikke ønsker å være en del av det jemenittiske samfunnet, men har akseptert de dårlige levekårene. Derfor gjør de heller ikke forsøk på å bedre sin situasjon ved hjelp av utdanning, bedre betalt jobb eller sosiale velferdsordninger (Ansah 2010; Spiegel 2010).

Kvinner

Ifølge en rapport fra Freedom House er det i teorien likhet for loven også for minoriteter som akhdam. I praksis er det ikke slik. Jemen har ingen lovgivning som beskytter minoriteter mot diskriminering og overgrep. I praksis betyr det at akhdam kvinner og jenter er spesielt sårbare og uten reell beskyttelse mot overgrep fra storsamfunnet eller individuelle maktpersoner. De utsettes for vilkårlige arrestasjoner, ulike former for trakassering og avvising (for eksempel ved sykehus), seksuelle overgrep, annen voldsbruk og drap uten at overgripere blir stilt til ansvar (Freedom House 2010, s. 5-6; SAF 2010; Al-Selwi 2009).

Hjelpetiltak

Ifølge en artikkel publisert av *New York Times* (Worth 2008) har akhdam aldri mottatt statlig støtte slik indiske kasteløse har gjort. Det skyldes delvis at Jemen aldri har hatt noe formelt kastesystem slik India har hatt og har. Valgløfter i forbindelse med politiske valg om bedre mulighet for helsetjenester og utdanning for akhdam har ikke blitt innfridd. Det har imidlertid vært enkelte eksempler på at akhdam har organisert seg i forsøk på å påvirke myndighetene. Ulike typer hjelpetiltak som bedring av boforhold, sysselsettingstiltak, levering av vann, ernæring, helsetjenester og juridisk bistand er det frivillige nasjonale og internasjonale hjelpeorganisasjoner som bistår med (Spiegel 2010; Al-Showthabi 2008; IRIN 2005).

Ifølge organisasjonen Human Rights Information & Training Center (HRITC) (møte i Sana'a, februar 2010) er situasjonen for akhdam noe bedre i det tidligere Sør-Jemen enn i nord. Deler av det sivile samfunn har prosjekter for å gjøre akhdam til en del av samfunnet, og det er bygget en egen bydel for dem i byen Taiz ved hjelp av EU-midler. Men bare noen ytterst få av begge kjønn har lyktes med å komme inn på universitet. De som har fått utdanning har flyttet tilbake til sine egne og satt i gang ulike typer prosjekter.

Utlendingsforvaltningens fagenhet for landinformasjon (Landinfo) skal som faglig uavhengig enhet innhente og analysere informasjon om samfunnsforhold og menneskerettigheter i land som Utlendingsdirektoratet, Utlendingsnemnda og Justis- og politidepartementet til enhver tid har behov for kunnskap om for å kunne løse sine oppgaver. Landinfos rapporter og temanotater er basert på opplysninger fra både offentlige og ikke offentlige kilder. Opplysningene er innsamlet og behandlet i henhold til kildekritiske standarder. Kilder som av ulike grunner ikke ønsker å bli offentliggjort, er ikke nevnt ved navn.

En respons er et svar på konkrete spørsmål og problemstillinger som saksbehandlere i utlendingsforvaltningen har stilt Landinfo. Responser er ikke ment å være utfyllende redegjørelser for et tema eller et spørsmål, men skal gi svar på de konkrete spørsmålene som er stilt, og ellers inneholde det som til enhver tid trengs av bakgrunnsinformasjon.

Opplysningene som blir lagt fram i responsene, kan ikke tas til inntekt for et bestemt syn på hva praksis bør være i utlendingsforvaltningens behandling av søknader. Landinfos responser er heller ikke uttrykk for norske myndigheters syn på de forhold og land som responsene omhandler.

Referanser

Skriftlige kilder

- Ansah, H. (2010, 15. juni). Yemen's Untouchable Class: The Akhdam. *Yemen Today*. Tilgjengelig fra http://www.yemen-today.com/go/special_reports/4603.html [lastet ned 20. juli 2011]
- Freedom House (2010, 3. mars). *Women's Rights in the Middle East and North Africa 2010 – Yemen*. Washington, DC: Freedom House. Tilgjengelig fra http://freedomhouse.org/uploads/special_report/section/268.pdf [lastet ned 20. juli 2011]
- IRIN News (2005, 1. november). Yemen: Akhdam people suffer history of discrimination. *IRIN News*. Tilgjengelig fra <http://www.irinnews.org/report.aspx?reportid=25634> [lastet ned 20. juli 2011]
- IRIN News (2006, 5. November). Yemen: Hear Our Voices: "I hate my classmates calling me a servant". *IRIN News*. Tilgjengelig fra <http://www.irinnews.org/report.aspx?reportid=61919> [lastet ned 20. juli 2011]
- IRIN News (2008, 1. mai). Recent fire highlights plight of Sanaa slum-dwellers. *IRIN News*. Tilgjengelig fra <http://208.106.251.104/Report.aspx?ReportID=78002> [lastet ned 12. juli 2011]
- SAF, dvs. Sisters Arab Forum for Human Rights (2010, 2. februar). Akhdam women tell their stories of violence, injustice & poverty in Yemen. *Witness*. Tilgjengelig via You Tube på <http://www.youtube.com/watch?v=-3MqjbkwVEI> [lastet ned 20. juli 2011]
- Al-Selwi, B. (2009, 25. juli). Physical violence against marginalized, "al-Akhdam" women in Yemeni society on the rise. *Yemen Observer*. Tilgjengelig fra <http://www.yobserver.com/reports/10016922.html> [lastet ned 12. juli 2011]

Respons Jemen: Den jemenittiske minoriteten al-akhdam

- Al-Showthabi, A. R. (2008, 23. juni). Akhdam: Centuries Pass but Bad Situation Staying the Same. *Yemen Post*. Tilgjengelig fra <http://www.yemenpost.net/35/Reports/20082.htm> [lastet ned 20. juli 2011]
- Spiegel, J. (2010, 25. januar). Just another day in the capital (15). Akhdam, the forgotten people. *Yemen Times*. Tilgjengelig fra http://www.yementimes.com/defaultdet.aspx?SUB_ID=33457 [lastet ned 20. juli 2011]
- UN Human Rights Council (2009, 9. mars). *Compilation Prepared by the Office of the High Commissioner for Human Rights, in accordance with paragraph 15(b) of the Annex to Human Rights Council Resolution 5/1 – Yemen*. Geneve: UN Human Rights Council. Tilgjengelig via Refworld på <http://www.unhcr.org/refworld/pdfid/49d20f84d.pdf> [lastet ned 12. juli 2011]
- U.S. Department of State (2010, 9. mars). *2009 Country Reports on Human Rights Practices – Yemen*. Washington, DC: U.S. Department of State. Tilgjengelig fra <http://www.state.gov/g/drl/rls/hrrpt/2009/nea/136083.htm> [lastet ned 12. juli 2011]
- Worth, R. F. (2008, 27. februar). Languishing at the Bottom of Yemen's Ladder. *The New York Times*. Tilgjengelig fra <http://www.nytimes.com/2008/02/27/world/middleeast/27yemen.html> [lastet ned 12. juli 2011]

Muntlige kilder

- German Technical Cooperation (GTZ). Møte i Sana'a 2. februar 2010.
Hjemmesiden er tilgjengelig fra <http://www.gtz.de/en/weltweit/maghreb-nahe-osten/674.htm> [lastet ned 11. juli 2011]
- Human Rights Information & Training Center (HRITC). Møte i Sana'a 6. februar 2010.
Hjemmesiden er tilgjengelig fra <http://hritc.info/en/> [lastet ned 12. juli 2011]
- Women National Committee. Møte i Sana'a 3. februar 2010.
Hjemmesiden er tilgjengelig fra <http://yemen-women.org/en/about-wnc.php> [lastet ned 20. juli 2011]

© Landinfo 2011

Materialet i denne publikasjonen er omfattet av åndsverklovens bestemmelser. Uten særskilt avtale med Landinfo er enhver eksemplarfremstilling og tilgjengeliggjøring bare tillatt i den utstrekning det er hjemlet i lov.